

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра **Фінансового менеджменту та фондового ринку**

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ” _____
(підпис)
2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему: **«Проблеми і перспективи особистого страхування в Україні»**

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Григорєць Ірина Михайлівна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Лапіна Ірина Сергіївна

- /підпис/

ОДЕСА – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ.....	6
1.1. Економічний зміст та класифікація особистого страхування	6
1.2. Особливості окремих видів особистого страхування.....	12
1.3. Державне регулювання особистого страхування в Україні	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ПРАТ СК «ТАС»...	30
2.1. Аналіз сучасного стану особистого страхування в Україні.....	30
2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності страхової компанії ПРАТ СК «ТАС».....	40
2.3. Оцінка особистого страхування в компанії ПРАТ СК «ТАС».....	49
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	56
3.1. Використання регресійного моделювання для удосконалення особистого страхування страхової компанії ПРАТ СК «ТАС».....	56
3.2. Проблеми розвитку особистого страхування в Україні.....	59
3.3. Напрямки удосконалення та перспективи розвитку ринку особистого страхування в Україні та ПРАТ СК «ТАС».....	60
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання в Україні попри низку економічних проблем досить гостро постали й питання соціального захисту населення, зокрема у сфері пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та захисту при настанні різного роду нещасних випадків. Єдиним дієвим механізмом вирішення таких проблем є побудова ефективної системи державного соціального страхування та створення умов для розвитку добровільного особистого страхування.

Особисте страхування як один з сегментів вітчизняного страхового ринку через несприятливі ринкові умови, фінансову кризу та непослідовність реформ у соціальній сфері недостатньо розвинуте та не використовується як механізм вирішення соціальних проблем, які набули перманентного характеру: спад демографічних показників, інвалідність, хвороби, нещасні випадки, відсутність якісної медичної допомоги, потреба в соціальному захисті, матеріальна незабезпеченість людей похилого віку. Оцінюючи комплексно загрози та можливості ринку страхування особистих ризиків вважається, що ця сфера страхової діяльності в Україні має значний потенціал розвитку.

Досвід європейських країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що особисте страхування населення є найважливішим елементом соціальної системи держави, яке дозволяє успішно вирішувати багато суспільних проблем, а також задовольняти потреби фізичних осіб в забезпеченні стійких гарантій захисту їх економічних інтересів, збереження добробуту і здоров'я. Страхування життя, що є основною складовою особистого страхування, є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань.

Насамперед це продукт матеріального забезпечення громадян після досягнення пенсійного віку, чи у випадку втрати працездатності через нещасний випадок, або ж релевантний фінансовий інструмент для накопичення та збереження купівельної спроможності власних заощаджень.

Життєвий рівень в Україні ж є одним із найнижчих у Європі. За оцінками експертів, занадто велика частина населення проживає за межею бідності. Стара система соціального захисту незахищених верств населення зруйнована, проте нова в умовах дії ринкових регуляторів недобудована. Частково питання подолання бідності та соціального захисту населення вирішуються шляхом страхування життя, медичного страхування та страхування від нещасних випадків чи професійних захворювань, а також страхування інших ризиків фізичних осіб.

Саме через низький рівень соціального захисту життя та здоров'я громадян України недостатню фінансову забезпеченість осіб при виході на пенсію чи втраті працездатності, повільні темпи впровадження пенсійної та медичної реформ, а також з огляду на світовий досвід, що підтверджує необхідність та дієвість даного сектору страхування, обрана тема потребує детальнішого вивчення.

Дослідженню особливостей функціонування особистого страхування присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, серед яких є: О. Залетов, С. Осадець, К. Слюсаренко, Я. Шумелда та інші.

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів видів та форм особистого страхування та аналіз розвитку даного сектору ринку в Україні, виокремлення основних проблем, що гальмують розвиток даної галузі страхування, порівнюючи із європейськими темпами та визначення перспектив її розвитку.

Для досягнення мети у роботі поставлені наступні завдання:

- визначити поняття «особисте страхування населення»;
- визначити економічний зміст, охарактеризувати види та форми особистого страхування населення;
- розкрити роль держави в створенні ефективного механізму страхового ринку;
- проаналізувати сучасний стан ринку даного виду страхування в Україні;
- оцінити ефективність діяльності страхових компаній у галузі особистого страхування населення в Україні на прикладі ПРАТ СК «ТАС»;

- визначити актуальні проблеми та перспективи розвитку особистого страхування населення.

Об'єктом дослідження є економічні процеси здійснення послуг по особистому страхуванню страховою компанією ПРАТ СК «ТАС».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи формування та надання послуг з особистого страхування, проблеми та шляхи вирішення, що виникають в даному виді страхування, а також перспективні напрямки розвитку ринку особистого страхування України.

Методологічною і теоретичною основою дипломної роботи є ідеї, положення, які висвітлені в статтях, монографіях, наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених з питань сутності, видів, виміру обсягів особистого страхування, проблем і шляхів їх вирішення. Також використано діючі законодавчі акти Верховної Ради України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), Ліги страхових організацій України, Закону «Про страхування» та інших.

Проаналізовано матеріали міжнародних науково-практичних конференцій по даному виду страхування. У процесі дослідження застосовувалися такі загальні та конкретні наукові методи дослідження: структурно-логічний аналіз (при побудові структури роботи); аналіз, синтез, системна оцінка (при з'ясуванні понять); індукція; метод угруповань; метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури основних показників діяльності страхової компанії); метод графічного аналізу (для кращого сприйняття основних показників діяльності страхової компанії); конкретизація тощо.

Матеріали дослідження були висвітлені на III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2019 рік.)

ВИСНОВКИ

Страхування водночас є засобом залучення грошових ресурсів і способом відшкодування збитків. А у ринковій економіці страхування виступає, з одного боку, як фактор стабілізації економіки, як засіб захисту господарської діяльності та добробуту членів суспільства, з іншого боку, як вид діяльності, що приносить дохід. Метою страхування — захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб. Страхування поділяється на добровільне й обов'язкове.

Особисте страхування може бути, як обов'язковим так і добровільним. Особисте страхування є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю та працездатності людини, а також однією із галузей страхування, що законодавчо закріплюються в Україні.

Необхідність особистого страхування зумовлюється як ризиковим характером відтворення робочої сили, так і підвищенням ступеню ризику життя у зв'язку з урбанізацією, погіршенням довкілля, а також зростанням питомої ваги людей похилого віку в загальній чисельності населення.

Низька популярність страхування у населення пояснюється недовірою до цієї фінансової послуги, а також дуже низьким рівнем знань про неї. Щоб залучити пересічного українця до лав страхувальників, страховим компаніям потрібно діяти в двох напрямках — надавати послуги високої якості та активно популяризувати їх серед населення.

Суттєве зниження рівня інфляції, вплине на довіру страхувальників до реальності відшкодування збитків. Ще однією з найважливіших передумов успішного розвитку страхової справи є забезпечення її висококваліфікованими кадрами.

Ефективним напрямком роботи щодо вирішення проблем в сфері особистого страхування є запровадження реальних заходів, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон, розробка ефективних механізмів захисту інтересів страхувальників.

Доведено, що вітчизняний ринок має достатній резерв для удосконалення сектору особистого страхування, який поки ще суттєво відстає від розвитку аналогічних структур у розвинутих країнах світу. Збільшення кількості страхових компаній не пропорційне якісному удосконаленню їхньої діяльності.

Пропонується у правовому полі внести зміни та доповнення до Закону України «Про страхування» з приводу: розширення трактування об'єкта особистого страхування; упорядкування видів добровільного страхування; недопущення шахрайства; створення Єдиного реєстру несумлінних клієнтів; встановлення юридичної відповідальності за факти тіньових практик у діяльності страхових компаній.

Для удосконалення організаційного механізму функціонування добровільного страхування, зокрема особистого, пропонується:

уповноваженому центральному органу виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю: визначити базовий перелік всеукраїнських та місцевих ЗМІ, які б висвітлювали рейтинги та показники діяльності провідних страхових компаній; зобов'язати страховиків систематично та своєчасно оновлювати звітну інформацію на власних Інтернет-сайтах; здійснювати санацію страхового ринку з метою виведення з нього несумлінних страховиків; залучити до процесу інформування з питань страхування освітні заклади;

керівництву та профспілковим комітетам промислових підприємств: покращити рівень співпраці зі страховими організаціями, зокрема проводити спільні спеціалізовані семінари, конференції, збори, на яких обговорювати питання сучасного соціального захисту, зокрема добровільного особистого страхування, як одного з важливих чинників формування стану соціопсихо - економічного комфорту людини.

Економічними напрямками удосконалення особистого страхування розглядаються превентивні заходи з запобігання реалізації його ризикогенного характеру: ліквідація заборгованості за угодами життєвого страхування, укладеними у минулому з установами страхування; активізація заходів з метою недопущення подібних явищ у сучасних умовах; впровадження антиінфляційної

політики і обов'язкової індексації страхування; створення дослідницько-прогнозних центрів (які б розробляли можливі сценарії попередження реалізації ризиків форс-мажорних обставин) та спеціалізованих відділів по боротьбі з шахрайством.

Необхідно відзначити, що історично першою формою особистого страхування вважається страхування життя на випадок смерті застрахованої особи, проте з часом коловидів страхування життя розширювалось, а сьогодні воно охоплює широкий спектр форм і видів. На жаль, нині ринок страхування життя в Україні є недостатньо розвиненим і потребує суттєвих трансформацій. З усіх криз, з якими стикалась українська економічна та фінансова сфери, військово-політична та економічна нестабільність останніх років найбільш сильно вплинула на цей сегмент страхового ринку, що призвело до зниження чисельності працюючих компаній зі страхування «life» та посилення монополізації цього ринку.

Проте, незважаючи на дестабілізаційні процеси, найбільші компанії продовжують свою діяльність в цьому напрямі і мають позитивні результати. Яскравим прикладом може слугувати СК «ТАС», яка навіть в умовах кризи досягає зростання ключових показників діяльності і пропонує широкий спектр страхових продуктів з гнучкими умовами. Загалом можна стверджувати, що на український ринок страхування життя впливає система дестабілізуючих факторів, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на цю сферу.

На нашу думку, провідну роль у стабілізації ситуації у сфері страхування життя повинна відігравати держава, використовуючи різноманітні важелі стимулювання і контролю.

Використання запропонованих у роботі заходів дасть змогу мінімізувати вплив негативних факторів на ринок страхування життя в Україні та створить умови для поживлення діяльності в цьому напрямі у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Г. М. Аналіз сучасного стану особистого страхування в Україні. *Молодий вчений*. 2016. №3. С. 8–11.
2. Архипов А.В. Джерела правового регулювання в Україні. *Наукові записки*. 2015. №4. С. 214-219.
3. Андрусь М.І. Проблеми розвитку особистого страхування населення в Україні. *Глобальні і національні проблеми економіки*. 2015. №5. С. 1- 4.
4. Аналіз страхового ринку: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2019).
5. Антонюк А.О. Страхування життя в Україні :проблеми та перспективи розвитку. *Реалії сьогодення*. 2015. №1. С. 1-4.
6. Безугла В. О. Страхування: навч. посібник К.: Центр учбової літератури, 2012. 205 с.
7. Богомолець О.К. Медичне страхування. *Новини України*. 2016. №1. С. 1 – 3.
8. Вовчак О.Д. Страхування: навч. посібник К.: Новий виклик світу, 2013. 475с.
9. Волкова В.В. Сучасний стан та подальші перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні: навч. посібник. К.: Наукові праці Національного університету державної податкової служби, 2015. 115 с.
10. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 254 с.
11. Горун П.М. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Науково-правовий дискурс*. 2015. №5. С. 18-24.
12. Залєтов О. М. Державне регулювання ринку страхування життя в Україні :автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08; Держ. вищ. навч. закл.«Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». К., 2007. 20 с.

13. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <http://nfp.gov.ua>. (дата звернення: 08.10.2019).
14. Клапків Ю. М. Аналіз інституціонального розвитку ринку страхування життя в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. №25. Частина 2. Херсон, 2017. С. 131-134.
15. Ковальчук К. О. Ринок страхування життя в Україні: життя ледве жевріє. *Новини України*. 2015. №1.
16. Кривицька О. Р. Страхування життя як альтернативне джерело задоволення потреб населення. *Соціальна економіка*. 2017. № 1. С. 28-33.
17. Кузик А.В. Ринок страхування життя в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Економіка*. 2014. №5. С. 5-13.
18. Курочка В.Л. Особисте страхування. Сучасний перспективи розвитку добровільного медичного страхування в Україні. *Сучасні медичні технології*. 2015. №12. С. 1–5.
19. Конспект лекцій з дисципліни «Страхові послуги» для студентів 4 курсу всіх форм навчання спеціальності «Фінанси і кредит»/ Відп.за випуск О. В. Ітигіна – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2014 р.
20. Консолідовані звітні данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua>. (дата звернення: 08.10.2019).
21. Кублікова Т.Б., Кубліков В.К. Інвестиції на ринку цінних паперів. – О.: Видавництво ОРІДУ НАДУ, 2006. – 424с.
22. Лапіна І. С., Пінті А.В. Місце фінансового контролінгу в системі фінансового менеджменту промислових підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова, Одеса: ОНЕУ.– 2016. Вип. 2 № 61 С. 194-203
23. Лапіна І. С., Лопатко К.М. Фінансова стратегія: економічна сутність та місце в системі управління підприємством. *Економічний простір. Економіка та менеджмент*: Зб. наук. праць. Луцьк, 2017 Вип. 2. с. 192-197.

24. Лапіна І. С., Домбровська С.О. Адаптація фінансової стратегії підприємства до сучасних умов в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». Херсон. 2017. Вип. 25 (ч. 1) С. 138-142.
25. Лисогор Е.Н. Особисте страхування в Україні в період нової економічної політики. *Україна*. 2014. №1. С. 520–524.
26. Лобова О. М. Тенденції страхування життя в Україні. *Финансовые услуги*. – 2017. №2. С. 27-33.
27. Миколайчук М. Страхова медицина в Україні: актуальність та готовність до неї населення. *Фінансові послуги*. 2012. №56. С. 15-18.
28. Науково-методичні засади добровільного медичного страхування в Україні: Монографія. КБАВ, 2015. 187 с.
29. Окунський А. П. Медичне страхування в Україні: проблеми і перспективи *Скарбниця*. 2016. №7. С. 1-6.
30. Осадець С.С. Страхування: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2012. 528 с.
31. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 18.10.2019)
32. Нечипорук Л. В. Теорія та практика страхового ринку в Україні: монографія Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 300 с.
33. Підсумки діяльності СК «ТАС». Офіційний сайт страхової компанії «ТАС-Life». URL: <http://taslife.com.ua>. (дата звернення: 18.11.2019)
34. Пікус Р.В. Інноваційні канали збуту страхових продуктів у сфері особистого страхування. *Інновації в страхуванні*. 2016. №1. С. 1-6.
35. Приступа Л. А. Страхування життя: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 7. С. 230-234.
36. Про страхування: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 07.03.1996 . URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 18.11.2019)

37. Приймак І.Ю. Система особистого страхування: проблеми і перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2016. №1. С. 1-2.
38. Пацурій Н.Б. Проблеми та перспективи запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування. *Науково-правовий дискурс*. 2015. №5. С. 12-17.
39. Рейтинг компаній зі страхування життя у 2014-2018 роках. Сайт інформаційного агентства «Форіншурер» . URL: <http://forinsurer.com/ratings/life>. . (дата звернення: 18.11.2019)
40. Русул Л.В. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Медицина в Україні*. 2014. №3. С. 1-7.
41. Рудь І.Ю. Перспективи розвитку страхового ринку України. *Економічні процеси*. 2015. №1(4). С. 21-28.
42. Радецька О.О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Хмельницький національний університет*. 2012. №21. С. 23-30.
43. Скидан М. В. Історія страхування в Україні: передумови виникнення, етапи розвитку, перспективи, невирішені проблеми. *Економічний вісник України*. 2016. №1. С. 1–5.
44. Семенович Т.А. Проблеми і перспективи становлення страхового ринку в Україні. *Кіровоградський вісник*. 2012. №1. С. 242-247.
45. Скругльак А.О. Страхування від нещасних випадків. *Страхування*. 2015. №5. С. 21–27.
46. Соболю Р.Г. Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Державне регулювання*. 2014. №1. С. 4-12.
47. Солдатенко О. В. Добровільне медичне страхування як джерело фінансового забезпечення медичної галузі. *Фінансове право*. 2010. № 1 (11). с. 31 –34.
48. Статистика страхового ринку в Україні / Сайт інформаційного агентства «Форіншурер». URL: <http://forinsurer.com/ratings/life>. (дата звернення: 18.11.2019).

49. Страхові продукти СК «ТАС» у сфері страхування життя. Офіційний сайт страхової компанії «ТАС-Life». URL: <http://taslife.com.ua>. (дата звернення: 18.11.2019)
50. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризики. *Наука й економіка*. 2015. Вип. 1. С. 154-160.
51. Сукач О.М. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2016. №1. С. 51-56.
52. Солдатенко О.В. Добровільне медичне страхування як джерело фінансового забезпечення медичної галузі. *Фінансове право*. 2015. №1(11). С. 31-34.
53. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Лапіна І. С., Гончаренко О. М. та ін.; за заг. ред. І. С. Лапіної Одеса: Атлант, 2016. 313 с.
54. Фориншурер URL: <http://forinsurer.com/ratings/life>.(дата звернення: 18.11.2019).
55. Фрич А. Напрями вдосконалення ринку особистого страхування в Україні. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. :В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. Том 21. № 1. С. 276-283.*
56. Цуркан І. М. Розвиток ринку страхування життя в контексті забезпечення соціального захисту населення України. *Економічний простір*. 2017. № 123. С. 127-143.
57. Чвертко Л. А. Тенденції розвитку страхування життя в Україні в умовах економічної нестабільності. «*Сталий розвиток 2030: економічна, соціальна, екологічна та політична складові*»: матеріали доповідей міжнародної міждисциплінарної конференції (Грузія, Тбілісі, 2017). Тбілісі. 2017. С. 116-121. URL: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/7774>. (дата звернення: 18.11.2019).

58. Шумелда Я.П. Страхування: Навчальний посібник. К.: Міжнародна агенція «БІЗОН», 2007. 384с. (серія «Бібліотека страхування»)
59. Щербак К.С. Проблеми та перспективи здійснення пенсійної реформи в Україні . *Національні проблеми*. 2014. №3. С. 12 – 18.
60. Directive 2009/138/EC of the European parliament and of the council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) (recast). Official journal of the European Union. - 17.12.2009. URL: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF> (дата звернення: 18.11.2019).